

JACQUES CHIFFOLEAU, *Pour une économie de l'institution ecclesiale à la fin du Moyen Âge*, „Melanges de l'École Française de Rome, Moyen Âge-Temps modernes”, t. 96, 1984, nr 1, s. 247—289;

JEAN COSTA, *L'institution paroissiale à la fin du Moyen Âge. Approche bibliographique en vue d'enquêtes possibles*, tamże, s. 295—326.

W roku 1983 z inicjatywy École Française de Rome i Centre National Recherches Scientifiques utworzono grupę badającą instytucje kościelne u schyłku średniowiecza, która w nomenklaturze C.N.R.S. określana jest jako U.A.1011. Omawiany artykuł, pióra J. Chiffoleau, jednego z członków tego zespołu, stanowi raczej rejestr możliwości badawczych czy też nierozwiązanych problemów, niż ściśle opracowany program badań. Przypominając najważniejsze kierunki badań historii Kościoła XIV—XV w., autor wskazał na brak powiązań między badaczami historii gospodarczej a specjalistami zajmującymi się życiem religijnym. Zdaniem J. Chiffoleau nie można zadawać się opracowaniem fiskalizmu papieskiego, przemian własności kościelnej czy uposażenia poszczególnych biskupstw, kapituł, klasztorów, lecz należy zrekonstruować funkcjonowanie gospodarki parafialnej. Przypominając własne badania nad klasztorem franciszkanów w Awinionie, autor wskazał na duże znaczenie w strukturze dochodów parafii i konwentu wpływów z rozdawnictwa sakramentów (odpusty, fundacje mszalne, pogrzeby). Podkreślił szczególnie istotne znaczenie „daru” w gospodarce klasztorów mendykanckich. Jako przykład J. Chiffoleau wskazał, że franciszkanie awiniońscy raz w tygodniu otrzymywali pożywienie od grupy mieszczan i rycerstwa szczególnie blisko związanej z konwentem. Autor podkreślił konieczność badań nad wymianą dóbr materialnych i duchowych (sakramenty) między laikami a klerem, wskazując przy tym na rytualizację tej wymiany i jej włączenie w obręb rynku. Ustalają się ceny mszy, relikwii, które jednocześnie stają się przedmiotem handlu. Podkreślając znaczenie i funkcje „daru” w dochodach duchowieństwa, J. Chiffoleau nie pomija dochodów beneficjalnych. Zdaniem autora nie można mówić o kryzysie systemu beneficjalnego u schyłku średniowiecza, lecz jedynie o jego ewolucji. Dalszych badań wymagają również aspekty ekonomiczne sztuki sakralnej, a przede wszystkim źródła finansowania różnych przedsięwzięć artystycznych. J. Chiffoleau podkreślił, że badania nad instytucjami kościelnymi XIV—XV w. powinny objąć przede wszystkim parafie, jako podstawową strukturę organizacyjną życia chrześcijan.

Drugi z omawianych artykułów przynosi podsumowanie dotychczasowego stanu badań nad dziejami organizacji parafialnej w XIV—XV w. J. Costa przedstawił przede wszystkim badania dotyczące podstaw prawnych parafii, rozwoju sieci parafialnej w poszczególnych krajach czy regionach, rozwoju miejskiej sieci parafialnej, demografii parafii miejskich i „praw parafialnych”. Autor wykorzystał przede wszystkim literaturę francuską, włoską i niemiecką, a w mniejszym stopniu angielską i hiszpańską. Pominięto niestety studia nad organizacją parafialną Skandynawii i Europy Środkowej. Jediną pracą polską, o której wspomina autor, jest rozprawa P. Szafrana z 1958 r. o rozwoju sieci parafialnej w archidiecezji lubelskiej. Nie trzeba przypominać, że dorobek polskiej historiografii w tej dziedzinie jest już o wiele bogatszy. Jak się wydaje obraz Kościoła u schyłku średniowiecza, jaki otrzymamy w wyniku badań tej grupy, niestety będzie się odnosił tylko do Europy Zachodniej.